

COL 13/2013 (Versie 25.01.2024)

HET BELEID INZAKE DE GERECHTELIJKE STRIJD TEGEN DISCRIMINATIE (MET INBEGRIJF VAN HAATMISDRIJVEN, NEGATIONISME EN DISCRIMINATIE OP GROND VAN HET GESLACHT)

SYNTHESE

De omzendbrief strekt ertoe een allesomvattende tool aan te bieden ter uniformering van het beleid inzake de gerechtelijke strijd tegen discriminatie en biedt een overzicht van zowel het strafrechtelijke als het burgerrechtelijke luik van de antidiscriminatiewetgeving ten behoeve van de parketten, auditoraten, politie- en inspectiediensten.

De omzendbrief gaat in hoofdzaak uit van de misdrijven uit de federale wetgeving, die het vaakst als basis voor het gerechtelijk optreden genomen worden, maar vermeldt ook een aantal strafbepalingen uit de wetgeving van de deelstaten.

Er wordt een **misdrijftypologie** voorgesteld voor een beter begrip van deze complexe wetgeving, waarin een onderscheid gemaakt wordt tussen twee grote misdrijfcategorieën, namelijk:

- 1) **haatmisdrijven**, zijnde een niet specifiek in de antidiscriminatiewetgeving omschreven misdrijf, waarbij één van de drijfveren van de dader bestaat in de haat, het misprijzen of de vijandigheid jegens een persoon wegens één van de door de wet beschermde kenmerken. In dit geval is er dus sprake van een op “discriminatie” of “haat” gebaseerde drijfveer.

De wetgever houdt op twee manieren rekening met deze discriminerende drijfveer, enerzijds door te voorzien in een in het Strafwetboek vastgelegde **verzwarende omstandigheid** voor een beperkt aantal in de omzendbrief omschreven inbreuken, anderzijds via een **algemene verzwarende factor**, die ingevoerd werd door de wet van 6 december 2022.

Al deze begrippen worden uitgeklaard, waarbij de door de wet **beschermde criteria** opgesomd worden.

Er worden bovendien **indicatoren** opgesteld op basis waarvan een haatmisdrijf geïdentificeerd kan worden.

- 2) **Specifieke misdrijven** uit de antidiscriminatiewetgeving, meer bepaald:
 - misdrijven die onder het fenomeen ‘**haatspraak**’ vallen, zijnde misdrijven die op grond van bijzondere wetten strafbaar gesteld worden, en die, omwille van één van de door de wet beschermde criteria overeenkomstig de in de in artikel 444 van het Strafwetboek vermelde voorwaarden bestaan uit gesproken of geschreven woorden, publicaties of zelfs gebaren of gedragingen die een uiting van het aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie (artikel 20 van de antiracismewet, artikel 22 van de antidiscriminatiewet en artikel 27 van de

genderwet) zijn, het verspreiden van denkbeelden die gegrond zijn op rassuperioriteit of rassenhaat (artikel 21 van de antiracismewet), het behoren tot een groep die segregatie of discriminatie wegens raciale kenmerken verkondigt (artikel 22 van de antiracismewet) of negationisme (artikel 20 van de antiracismewet en de negationismewet van 23 maart 1995);

- **andere specifieke misdrijven** uit de antidiscriminatiewetgeving;
- **seksisme in de openbare ruimte**;
- **conversiepraktijken**;
- **pesten en geweld op het werk met een discriminerend karakter**.

In de omzendbrief wordt evenwel benadrukt dat het in categorieën onderbrengen van discriminatiemisdrijven weliswaar zorgt voor een beter begrip van de materie, maar onvermijdelijk de nodige beperkingen inhoudt omwille van het uiteenlopende karakter van de strafbaar gestelde handelingen. Zo valt seksisme in de openbare ruimte doorgaans onder het fenomeen 'haatspraak'.

Aangezien dergelijke misdrijven voornamelijk online gepleegd worden, in het bijzonder via de sociale media, wordt een specifiek hoofdstuk gewijd aan het fenomeen 'discriminerende cyberhaat', met bijzondere aandacht en richtlijnen om **discriminerende content snel offline te halen**.

Ook het begrip 'persmisdrijf', dat ingeroepen kan worden bij online verspreide boodschappen, wordt aan analyse onderworpen.

Er worden **fenomenen en subfenomenen** onderscheiden en gedefinieerd, gelinkt aan één of meerdere beschermde criteria en die de misdrijfcategorieën kunnen overstijgen. Er worden hiertoe specifieke indicatoren opgesteld.

In de omzendbrief wordt gestreefd naar een evenwicht tussen de vereiste om een onderscheid te maken tussen bepaalde fenomenen die zich in de praktijk voordoen en/of waarvoor België zich op internationaal niveau verbond tot het verstrekken van statistieken, enerzijds, en de noodzaak om de richtlijnen op dit vlak zo werkbaar mogelijk in de praktijk te houden, anderzijds. Minder vaak voorkomende of minder eenvoudig te onderscheiden fenomenen werden bijgevolg buiten beschouwing gelaten.

Volgende (sub)fenomenen werden in aanmerking genomen:

1) racisme

- **afrofobie**
- **antisemitisme**
- **romafobie**

2) misdrijven gepleegd op basis van de religieuze of filosofische beschouwing

- **antisemitisme**
- **islamofobie**

- **antichristianisme**
- 3) **seksisme**
- 4) **transfobie**
- 5) **homofobie**
- 6) **misdrijven tegen een persoon met een handicap en/of ziekte**

Aangezien de registratierichtlijnen op basis waarvan de processen-verbaal inzake feiten van discriminatie geïdentificeerd kunnen worden en een onderscheid gemaakt kan worden tussen vastgestelde of aangegeven feiten, een belangrijke rol spelen bij de bestrijding van discriminatie, bijdragen tot een efficiënte afhandeling van de dossiers ter zake, en het mogelijk maken relevante statistische gegevens te verzamelen om de omvang van het fenomeen in te schatten, de evolutie ervan op te volgen en, in voorkomend geval, het strafrechtelijk beleid bij te sturen, werden **de registratiemethoden voor de processen-verbaal en de dossiers volledig herzien.**

Er wordt in de omzendbrief op dit vlak niet alleen naar gestreefd om rekening te houden met alle verplichtingen en verzuchtingen van de politie en de parketten, die immers elk met andere tools werken die op een verschillende logica gestoeld zijn, maar ook om deze tools zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen.

Er werden bijgevolg technische aanpassingen aangebracht teneinde onnodige manuele handelingen, die bovendien oorzaak van tal van fouten zijn, zo veel mogelijk te beperken. Zo wordt de specifieke door de politie geregistreerde feitcode (QLF) automatisch uit de doorstroming gehaald en omgezet in een tenlasteleggingscode in MaCH/JustOne. Ook de door de politie geregistreerde “melding parket” wordt voortaan automatisch uit de doorstroming gehaald en omgezet in een “contexttag” in MaCH/JustOne. Deze aanpassingen zouden ertoe moeten leiden dat het nieuwe registratiesysteem een daadwerkelijke vooruitgang betekent, ook voor de personen die voor de registraties moeten instaan.

De nieuwe registratierichtlijnen zijn gestoeld op de misdrijftypologie en alle geïdentificeerde fenomenen, en kunnen als volgt samengevat worden:

- 1) Politiediensten
 - 1.1. Registratie van haatmisdrijven

Feitcode + melding parket

De melding parket wordt uit hiernavolgende lijst geselecteerd:

042	Motief haat/discrim. racisme: afrofobie
043	Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme
044	Motief haat/discrim. racisme: romafobie
045	Motief haat/discrim. racisme: andere
046	Motief haat/discrim. religie: islamofobie
047	Motief haat/discrim. religie: antisemitisme
048	Motief haat/discrim. religie: antichristianisme

049	Motief haat/discrim. religie: andere
050	Motief haat/discrim.: seksisme
051	Motief haat/discrim.: transfobie
052	Motief haat/discrim.: homofobie
053	Motief haat/discrim.: handicap
054	Motief haat/discrim.: ander motief

- 1.2. Registratie van specifieke misdrijven

Specifieke feitcode + melding parket

- De melding parket dient geselecteerd te worden uit dezelfde lijst als deze uit punt 1.1.
- De hiernavolgende lijst met specifieke feitcodes vervangt de voorheen gehanteerde en onnodig complexe lijst:

aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie ten aanzien van een persoon of groep
verspreiding van ideeën gebond in de superioriteit van een ras of rassenhaat
lidmaatschap van een groep die aanzet tot segregatie of discriminatie op basis van ras
negationisme
discriminatie door een ambtenaar
seksisme in de openbare ruimte
conversiepraktijken
discriminatie: andere

2) Parketten

Wat het toepassingsgebied van omzendbrief COL 13/2013 betreft, zal het Openbaar Ministerie niet langer een primaire en een secundaire tenlasteleggingscode registreren, maar wel een tenlasteleggingscode in combinatie met een contexttag.

- 2.1. Registratie van haatmisdrijven

Tenlasteleggingscode + contexttag

De contexttag wordt uit hiernavolgende lijst geselecteerd:

51	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: afrofobie
52	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: antisemitisme
53	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: romafobie
54	COL 13/2013	Motief haat/discrim. racisme: andere
55	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: islamofobie
56	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: antisemitisme
57	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: antichristianisme

58	COL 13/2013	Motief haat/discrim. religie: andere
59	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: seksisme
60	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: transfobie
61	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: homofobie
62	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: handicap
50	COL 13/2013	Motief haat/discrim.: ander motief

- 2.2. Registratie van specifieke misdrijven

Specifieke tenlasteleggingscode + contexttag

- De contexttag dient geselecteerd te worden uit dezelfde lijst als deze uit punt 2.1.
- Volgende lijst met specifieke tenlasteleggingscodes werd vastgelegd:

56G	aanzetten tot discriminatie, haat, geweld of segregatie ten aanzien van een persoon of groep
56H	verspreiding van ideeën gegrond in de superioriteit van een ras of rassenhaat
56I	lidmaatschap van een groep die aanzet tot segregatie of discriminatie op basis van ras
56J	negationisme
56K	discriminatie door een ambtenaar
56L	seksisme in de openbare ruimte
56M	conversiepraktijken
56Z	discriminatie: andere

In de omzendbrief wordt een aantal praktische verduidelijkingen en voorbeelden gegeven.

Het principe wordt behouden om op alle niveaus referentiemagistraten en -politieambtenaren aan te wijzen, die een cruciale rol te spelen hebben, en van wie de taken in detail omschreven worden. Er wordt in elk gerechtelijk arrondissement ook een actieplan opgesteld.

Er worden richtlijnen voor de politie en het Openbaar Ministerie uitgewerkt betreffende het opsporings- en het vervolgingsbeleid.

Er wordt aan herinnerd dat deze richtlijnen werden vastgelegd onverminderd de toepassing van andere thematische en nog meer specifieke omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme, gewelddadig extremisme, partner- of eerge relateerd geweld of andere materies.

Volgende procedure wordt toegepast:

De politie stelt een **proces-verbaal** op en richt het aan de procureur des Konings of de arbeidsauditeur bij elke aanwijzing of vaststelling van feiten van discriminatie en

haatmisdrijven, **ook al meent zij a priori dat er geen sprake van een misdrijf is**. Het is de procureur des Konings of de arbeidsauditeur die beslist of de feiten al dan een misdrijf vormen.

De nadruk wordt hierbij gelegd op de opvang van de slachtoffers en de kwaliteit van de processen-verbaal, op basis waarvan eventuele aanwijzingen voor de motivering van de feiten geïdentificeerd moeten kunnen worden.

In volgende gevallen **dient de magistraat verplicht onmiddellijk in kennis te worden gesteld**:

- ernstige aantasting van de fysieke, seksuele of psychologische integriteit van het slachtoffer (er dient hierbij rekening te worden gehouden met de zwaarte van het geweld en de fysieke of psychologische gevolgen ervan);
- brandstichting;
- criminele organisatie;
- radicalisme;

***Opgelet:** er wordt hierbij aan herinnerd dat de richtlijnen uit deze omzendbrief uitgevaardigd worden onverminderd de toepassing van nog specifiekere thematische omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme en gewelddadig extremisme.*

- herhaling van de feiten;
- feiten die de openbare orde ernstig schaden of die een aanzienlijke impact op de publieke opinie kunnen hebben.

Voor het Openbaar Ministerie wordt door de omzendbrief **een aangepaste reactie** opgelegd **voor elk feit dat als constitutief element van een misdrijf te beschouwen is**.

Het Openbaar Ministerie moet de dader van de feiten zo snel mogelijk op de van kracht zijnde gedragsnormen wijzen. Dit kan op elke manier gebeuren die binnen de mogelijkheden van het Openbaar Ministerie ligt. De reactie van het Openbaar Ministerie moet aan elk individueel geval aangepast zijn, zonder in automatismen te vervallen en rekening houdende met de persoonlijkheid van de dader en het slachtoffer. **Een sepot omwille van opportuiniteitsredenen** zonder minimaal een herinnering aan de gangbare gedragsnorm door de magistraat van het parket of auditoraat, **is dan ook volledig uit den boze**.

Het inleiden van een burgerlijke procedure door de partijen, de door de respectievelijke wetgevingen aangewezen instanties of het Openbaar Ministerie (cf. punt IX van de omzendbrief) kan in sommige gevallen een adequate reactie zijn en eender welke vorm van strafrechtelijke reactie uitsluiten.

Alle mogelijke strafrechtelijke sancties worden in de omzendbrief opgelijst.

Tenzij een “bemiddeling en maatregelen” in de zin van artikel 216ter van het Wetboek van Strafvordering aangewezen lijkt te zijn, moet de voorkeur uitgaan naar **ofwel het vorderen van een onderzoeksrechter met het oog op een aanhoudingsbevel, ofwel een rechtstreekse dagvaarding van de dader voor de correctionele rechtbank wanneer er sprake is van een strafmisdrijf wegens één van volgende criteria**:

- ernstige aantasting van de fysieke, seksuele of psychologische integriteit van het slachtoffer (er dient hierbij rekening te worden gehouden met de zwaarte van het geweld en de fysieke of psychologische gevolgen ervan);
- brandstichting;
- criminele organisatie;
- radicalisme;

Opgelet: er wordt hierbij aan herinnerd dat de richtlijnen uit deze omzendbrief uitgevaardigd worden onverminderd de toepassing van nog specifiekere thematische omzendbrieven, bijvoorbeeld op het vlak van terrorisme en gewelddadig extremisme.

- herhaling van de feiten;
- feiten die de openbare orde ernstig schaden of die een aanzienlijke impact op de publieke opinie kunnen hebben.

Er wordt ook een onderzoeksrechter gevorderd telkens wanneer een onderzoeksdaad die onder zijn bevoegdheid valt aan de orde is om de waarheid aan het licht te brengen.

Bij het vastleggen van de meest aangewezen reactie op de andere misdrijven, besteedt de parketmagistraat **bijzondere aandacht aan de alternatieve maatregelen voor de vervolging** voor zover ze geschikt lijken te zijn naargelang de aard van de feiten en de persoonlijkheid van de dader.

Teneinde niet alleen te informeren over het bestaan van deze maatregelen en de toepassing ervan aan te moedigen, maar ook om, in voorkomend geval, nieuwe initiatieven ter zake te ontplooiën, werd een overzicht van alle mogelijke maatregelen als bijlage aan de omzendbrief gevoegd.

Het dienstaanbod van de dienst CAPREV, waarop een beroep gedaan kan worden wanneer een reële of potentiële link vastgesteld wordt met een gewelddadige ideologie (*racistisch, xenofob, homofob, transfoob, masculinistisch enz.*) werd ook als bijlage bij deze omzendbrief gevoegd.

De klemtoon wordt gelegd op de bijstand aan de slachtoffers via **de dienst slachtofferonthaal**, die op een systematische manier moet optreden bij **een terbeschikkingstelling of vordering van een onderzoeksrechter**. In de andere gevallen beslist de magistraat of deze dienst al dan niet moet worden ingeschakeld.

Er wordt herinnerd aan de bevoegdheden van het Openbaar Ministerie in het kader van de **burgerrechtelijke rechtspleging**.

Ook de **opleidingen** komen aan bod.

Opgelet: De vroegere bepalingen inzake de **samenwerking met Unia en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen** werden niet integraal in de nieuwe versie van de omzendbrief overgenomen, aangezien een aantal ervan (mededeling van de vaststelling van een rechtsdag voor de behandeling van zaken betreffende discriminatie en doorstroming van de vonnissen en arresten ter zake) opnieuw in detail bekeken zullen moeten worden in het

licht van de bevoegdheden die voortaan uitgeoefend worden door het College van de hoven en rechtbanken en de bepalingen betreffende de verwerking van persoonsgegevens.

De omzendbrief zal in werking treden op **22 april 2024**, waardoor alle betrokken partijen over voldoende tijd kunnen beschikken om vertrouwd met de nieuwe bepalingen te raken, alle maatregelen kunnen treffen om ze op een correcte manier toe te passen, en bovendien alle noodzakelijke technische aanpassingen (applicaties) kunnen gebeuren.

De omzendbrief zal **geëvalueerd** worden.